

Н. В. Макаренко
м. Житомир

ВПЛИВ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА СТАНОВЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ НІМЕЧЧИНИ XXI СТОЛІТТЯ

Розвиток та становлення літературного процесу Німеччини початку XXI століття має як загальноєвропейські тенденції (співіснування і взаємодія різних стилів, напрямків і течій; акцент на реалістичну домінанту, тобто посилення уваги до життя суспільства) [1: 190] так і національні особливості, що визначалися історією німецької держави. Проаналізуємо головні події, які визначали темп життя Німеччини кінця XX – початку XXI століття:

1) Unsicherheitsgefühl. Після падіння Берлінської стіни 1989 року, возз'єднання двох держав, закінчення холодної війни, Європа потрапила у стан невизначеності. Сила та влада попередньої ідеології, усталених правил життя були розвінчані, а разом з цим діюча інтелігенція відчувала невпевненість, адже стан звичної рівноваги був порушений: *Man wusste nicht recht, was jetzt passieren würde... Es gab keine prägende Kraft mehr und die Autoren hatten freie Hand, worüber sie schreiben wollten* [7].

2) EU-Erweiterung: Europa als 3. Wirtschaftskraft [4]. Економічне зростання капіталістичних форм економіки, злиття концернів, з'являється поняття «new economy» (hohe Lohnkosten, Umweltauflagen), поширення виробництва у так званих країнах третього світу.

3) Der Euro tritt in Kraft. Введення єдиної грошової одиниці Європейського Союзу у 2002 році. Разом з тим німці втратили свою перевірену часом, стабільну валюту – марку. В результаті заміни грошових знаків з'явилися нові лексеми на позначення євро □ *Euronen, Euros, Teuros*.

4) Kampf gegen die Arbeitslosigkeit. Проблема безробіття, низька народжуваність змусило уряд країни проводити реформи ринку праці (закони Hartz I-IV Gesetz) [5].

5) Wirtschaftskrise. У 2008 році розпочалась світова економічна криза у США як наслідок іпотечної кризи. Немала кількість банків Німеччини потрапила під загрозу розорення. Тому уряд був змушений створювати низку соціальних програм (наприклад "Abwrackprämie") задля забезпечення соціальної стабільності громадян.

6) Flüchtlingskrise. Міграційна криза є на сьогодні однією із найактуальніших тем, адже європейські держави, зокрема Німеччина, не витримують великої кількості біженців із Сирії, Африки та змушені приймати крайні міри: квоти на приїжджих, суворий прикордонний контроль та навіть депортація.

Вищенаведені фактори безсумнівно впливають на всі сфери суспільного життя, зміни якого відображаються на шпальтах газет та у художній літературі. Вартим уваги є наступний факт: (за даними німецького періодичного журналу *Zeit* від 24 лютого 2011 року) з початку глобальної фінансової кризи (на той час пройшло два роки) в Німеччині не з'явилося на цю тематику жодного літературного твору, на відміну від літераторів США (Том Вольф "Ein ganzer

Kerl", Дон де Ліло "Cosmopolis"), які детально описали початок та механізми розвитку економічної кризи: *Bankenpleiten. Menschenschlangen vor Kreditinstituten. Börsenhändler, denen das Entsetzen ins Gesicht gemeißelt ist. Die Finanzkrise war nicht mehr zu leugnen. Im September des Jahres 2008 bebte die Welt. Das Ereignis ist eine perfekte Vorlage für Autoren: Geiz und Habgier auf der einen Seite. Auf der anderen Ohnmacht und Angst. Die Wirklichkeit braucht bloß beschrieben zu werden. Doch deutsche Schriftsteller tun sich schwer damit* [6].

Причину можна знайти в наступному: задля літературної репрезентації проблем безробіття, банкрутства банків та підприємницької діяльності необхідні відповідні фахові знання □ Insiderwissen. Літературознавець Петер фон Матт винайшов дохідливу формулу-пояснення, назвавши її "*Informationsnotstand; Informationsunlust*" [4]. Причини такого не зацікавлення склалися історично: переконливим аргументом є різне ставлення до економічної системи: значна частина народу Німеччини починаючи з 80-х років 19 століття має соціальне страхування та користується фінансовою допомогою з боку держави. У Штатах такого розвитку простежити не можна, адже кожний американець несе сам відповідальність за себе, тому будь-які економічні зміни в країні стосуються кожного зокрема. Складена форма ринкової економіки Німеччини гальмує найменші прояви капіталізму, щонайменше на рівні особистому. Разом з тим ще складнішим є розкриття внутрішніх протиріч системи. Так, літературознавець Йозеф Фогль стверджує "*In Deutschland gibt es jene Prototypen gar nicht, die angelsächsische Autoren beschreiben.*" *Der Spekulant zum Beispiel habe hier keinen herausgehobenen Standort wie an der New Yorker Wall Street* [6].

Німецька національна література формувалась у 2-й половині 18-ого століття, в епоху просвітництва та період сенсуалізму. Зображені фігури того часу характеризуються багатим внутрішнім світом і як правило, економічною безпомічністю, як наприклад Вертер Гете: *die Welt der Kaufleute interessiert nur als negative Folie für das innerlich erregte, in Fantasie und Kunst blühende Subjekt des prototypischen Helden. In der ganzen Romantik ist das ein prägendes Schema und lebt bis heute fort* [3].

Та все ж у 2006 році була зроблена спроба Мартіном Вальзером описати прототип фінансового капіталізму у романі "Angstblüte", де автор по-естетському ідеалізує глибоко спірну ідею вільної ринкової конкуренції. Його герой переконаний у домінуванні ринку над політикою: *der Weltprozess entscheidet sich immer für das Bessere* [5]. В цьому ж році виходить книга "Schule der Arbeitslosen", в якій автор Йоахім Цельтер зображує та водночас висміює спробу держави створити школи для безробітних, щоб згодом стати конкурентоспроможними на ринку праці.

Гострою сатирою на сучасне суспільство Німеччини став роман Крістофа Брауншвейга "Das deutsche Narrenschiff: Wie feige Karrieristen, selbsternannte Intellektuelle und politisch korrekte Gutmenschen unser Land ruinieren" за однойменним романом Себастьяна Бранта "Narrenschiff" 1494 року. Автор називає країни західного світу державами загального благополуччя – *der Wohlfahrtsstaat* (Langenscheidt: ein Staat mit hoher sozialer Sicherheit für die

Bürger), у яких процвітає "демократія хабарництва", через що така модель суспільства незабаром дійде до свого передбачуваного кінця. Євро-Європа потерпить фіаско через неспроможність та примхи своєї еліти: *das westliche Wohlfahrtsstaatsmodell – die "Wählerbestechungsdemokratie" – an seinem absehbaren Ende angelangt: "Euro-Europa droht an der Unfähigkeit und Verbohrtheit seiner Eliten zu scheitern"* [6]. У реальному житті інфраструктура розпадається так само, як і система освіти, система податків є повним абсурдом, правила політкоректності диктують те, що люди повинні думати та говорити, громадяни стають хитрими кар'єристами. Відповідальними за це автор вбачає в запланованій спробі подавити механізми ринкової економіки. Початками руйнування держави загального блага є зачароване коло колективної дурості: обіцянок політиків та вимог виборців: *Teufelskreis der kollektiven Unvernunft von Politikerversprechen und Wähleranspruch* [8].

Так, вищенаведений матеріал дає право стверджувати, що фактори суспільно-політичного розвитку модерного суспільства накладають свій відбиток на становлення літературного процесу, в якому у більшій мірі репрезентується критика на владу сучасної Німеччини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильева А. В. Национальный характер немецкого постмодернизма // Молодой ученый / А. В. Васильева. □ 2009. □ №10. □ С. 190-192.
2. Braunschweig Ch., Das deutsche Narrenschiff: Wie feige Karrieristen, selbsternannte Intellektuelle und politisch korrekte Gutmenschen unser Land ruinieren / Christoph Braunschweig. Finanzbuchverlag, 2015. □ 298 S.
3. Die Finanzkrise in der Literatur – "Mitleid kann man sich hier eigentlich nicht leisten". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nachdenkseiten.de/?p=16126>
4. Krauss H., Aktuelle Tendenzen der deutschen Literatur – Überlegungen am Beispiel ausgewählter Neuerscheinungen / Hannes Krauss. Das Wort. Germanistisches Jahrbuch Russland, 2009. □ S. 221-231.
5. Missdorf H. Deutschland 2000 bis 2010 / Hans Missdorf. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.derweg.org/deutschland/geschichte/deutschland2000-2010/>
6. Müller U., Krise gibt es nicht / Udo Müller. [Електронний ресурс]. □ Режим доступу: <http://www.zeit.de/kultur/literatur/2011-02/krise-literatur-essay/komplettansicht>
7. Tendenzen der Gegenwartsliteratur. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://heimat.eu/11-Gegenwartsliteratur-seit-1985.htm>
8. Tögel Andreas, Buchrezension: Das Deutsche Narrenschiff / Andreas Tögel. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hartgeld.com/media/pdf/2015/Toegel-Buchrezension-Das-Deutsche-Narrenschiff.pdf>